

РАДОВАН СУБИЋ
Филозофски факултет Бања Лука
radovan.subic@gmail.com

УДК 929:930.1 Стојанчевић В.
DOI 10.7251/GUARS1709412S

In memoriam: Владимир Стојанчевић (1923–2017)

У Београду је 21. априла 2017. преминуо један од великана српске историографије Владимир Стојанчевић. Рођен је у Скопљу 16. априла 1923, основно образовање стекао је у Велесу, гимназију је завршио у Крагујевцу јуна 1941. У току окупације живио је у Београду, а од јануара 1945. борио се на Сремском фронту. Студирао је историју на Филозофском факултету у Београду. Након што је фебруара 1950. дипломирао, запослио се као асистент у Историјском институту. У овој институцији прошао је сва звања, од асистента до научног савјетника. Пензионисан је 1984. Маја 1956. одбранио је докторску дисертацију *Кнез Милош и Источна Србија 1833–1838*. Поред дисертације, која је 1957. објављена, написао је и дјела *Кнез Милош и његово доба* (Београд 1966, 1990) и *Србија у време првог устанка 1804–1813* (Лесковац 1980). Као један од иницијатора пројекта *Историја српског народа*, био је уредник пете књиге и написао поглавља *Српска национална револуција и обнова државе од краја XVIII века до 1839.* и *Српски народ под турском влашћу у првој половини XIX века* (1. и 3. дио тома 1 књиге V).

У средишту његових истраживања била је историја XIX вијека, док је у раније периоде залазио изузетно ријетко. Интересовао се за историју појединих области, у почетку источне Србије а касније Косова и Метохије, као и за историју градова, посебно Пирота, Лесковца и Ниша. Писао је о демографији, миграцијама, историјској географији, етнографији, аграрним темама. Поред устанака и ратова посебну пажњу посветио је појединцима, али не само владарима него и писцима и културним радницима. Тако је једно од његових посљедњих објављених дјела *Вук Караџић. Култура и историја. Вуково дело о српском народу и његовој култури* (Нови Сад 2014).

Времену кнеза Милоша и Првог српског устанка био је посвећен у првом периоду рада, да би касније истраживао историју српског народа у неослобођеним областима, као и политичке и културне односе Срба са сусједним народима, посебно са Бугарима и Албанцима. Књига *Србија и Бугарска од Сан-*

стефанског мира до Берлинског конгреса (Београд 1986) резултат је тих истраживања, док је проблематику албанског друштва сажео у дјелима *Јужнословенски народи у Османском царству од Једренског мира 1829. до Париског конгреса 1856.* (Београд 1971) и *Срби и Арбанаси 1804–1912* (Нови Сад 1994). У ове двије књиге показао је како су социјалну, политичку и народносну структуру арбанашког друштва од XVIII вијека до стварања Албаније одређивале арбанашка исламизација, емиграција и реформни покрети османских владара, који су довели до тога да се образују два типа арбанашког друштва. У равницама јужне и средње Албаније настао је феудални друштвени слој, а у планинама сјеверне Албаније очувао се племенски склоп. На простору Старе Србије ово се огледало у развијању феудализма на истоку, Косову, и племенско-фисовског друштва на западу, Метохији. Положај Косова и Метохије у првој половини XIX вијека приказао је у дјелу *Косово и Метохија у српско-арбанашким односима у XIX веку (1804–1878)* (Београд 1994). Македонија је заузимала посебно мјесто у научном раду Владимира Стојанчевића. Годинама је уређивао *Вардарски зборник*, часопис Српске академије наука и уметности, а поред радова мањег обима написао је и дјело *Срби у Маћедонији* (Крушевац 2004).

Владимир Стајанчевић почео је да се бави научним радом у вријеме када је у социјалистичкој Југославији историјска наука била испарцелисана у републичке оквире и када су истраживачи били практично онемогућени да слободно шире своје истраживачке видике. То је за посљедицу имало чињеницу да су били ријетки радови историчара из Србије који су тематски "прелазили Дрину". Стојанчевић је био изузетак од овог неписаног правила и писао је чланке, расправе, мање прилоге и студије разнолике проблематике у хронолошком оквиру од почетка до средине XIX вијека, објављене у књизи *Из историје Срба у Босни и Херцеговини* (Београд 2002). Импресивна библиографија овог аутора, поред монографија и студија, обухвата неколико стотина расправа и чланака који су сакупљани и објављивани у едицији под називом *Из српске историјске прошлости (1804–1918)*. У периоду од 2009. до 2016. изашло је 27 књига ове едиције.

Научна достигнућа Владимира Стојанчевића препознала је и Српска академија наука и уметности и изабрала га за дописног члана 1978, а за редовног 1988. У Академији је био члан Одбора за припрему целокупних дела Светозара Марковића, Одбора за Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, Одбора за проучавање становништва, Одбора за прикупљање и објављивање грађе о спољној политици Краљевине Србије 1903–1914, Одбора за историју Срба у Хрватској, МО одбора за Косово и Одбора за сакупљање грађе о геноциду против српског народа и других народа Југославије у XX веку.

РАДОВАН СУБИЋ, *In memoriam: Владимир Стојанчевић (1923–2017)*

Његова смрт означава симболични крај једне генерације историчара који су оставили неизбрисив траг у српској историографији друге половине XX вијека.